

Groeperingsvormen

Voor een groepjesles moet de klas in groepjes verdeeld worden. Er zijn verschillende manieren en motieven om tot een bepaalde groepsindeling te komen. Meestal worden de groepen pas na de introductie van de les ingedeeld op een willekeurige wijze. Dit roept soms onrust op, waardoor er tijd verloren gaat. Het is raadzaam om vooraf de groepen in te delen op grond van verschillende overwegingen. Welke activiteiten komen aan de orde? Welke kinderen kunnen beter wel of niet bij elkaar om tot een goede samenwerking of hulpverlening te komen?

Bij het samenstellen van de groepen kan overleg worden gepleegd met de groepsleerkracht, die vaak beter op de hoogte is van bepaalde vriendschappen en de wenselijkheid om bepaalde verbanden te veranderen. Ook de kinderen zelf kunnen betrokken worden bij het samenstellen van de groepen. Dit kan bijvoorbeeld in de klas gebeuren onder leiding van de groepsleerkracht of in samenspraak met de vakleerkracht.

De duur waarin de groepen bij elkaar blijven, kan voor een korte of langere periode worden afgesproken. Hierbij kan overleg plaats vinden met de kinderen en groepsleerkracht. Een aanrader is om de groepen niet elke les opnieuw samen te stellen, maar een bepaalde periode (twee tot vier weken) gebruik te maken van dezelfde groepen. Het is dan wel nodig dat de groepssamenstelling op papier wordt gezet. Er zal echter ook flexibiliteit moeten zijn omdat niet altijd alle kinderen aanwezig zijn, waardoor de groepen toch weer anders moeten.

Manieren van groeperen zijn:

- willekeurige groepjes (bijvoorbeeld afnummernen)
- op lengtegroepen
- jongens/meisjes groepen
- vriendengroepen
- tafelgroepen
- niveaugroepen
- groepjes maken in de klas (groepsleerkracht)

Willekeurige groepjes

Een echte ouderwetse gymnastiekmanier van indelen van groepjes is het afnummernen. De kinderen die in een rij op de bank zitten krijgen een nummer (1, 2, 3; 1, 2, 3, enzovoorts). De ervaring leert dat veel kinderen per ongeluk of expres hun nummer vergeten of verwisselen, waardoor er geen gelijke groepen ontstaan. Door de kinderen zelf het nummer te laten zeggen of vingers op te steken is de kans op vergissen kleiner, maar er zijn altijd kinderen die toch proberen in een ander groepje te komen. Bekend is het verschijnsel dat de kinderen al op een bepaalde wijze op de bank gaan zitten, zodat ze bij een bepaald vriendje in de groep komen.

Een andere manier van willekeurig indelen is bijvoorbeeld op soort haar, geboortedatum, periode of seizoen, kleur T-shirt, het trekken van een nummertje uit een

hoge hoed, uitdelen van plaatjes en dezelfde gaan bij elkaar staan (de laatste twee moet je vooraf natuurlijk al wel gemaakt hebben).

Een iets makkelijkere manier is om steeds twee tot vijf kinderen, die naast elkaar zitten aan te wijzen en deze naar een bepaalde wachtplaats bij een activiteit te sturen. Tijdens dit aanwijzen kan de leerkracht nog een bepaalde keuze maken ten aanzien van wie bij wie in het groepje komt.

Een nadeel van deze werkwijze is dat kinderen soms teleurgesteld zijn omdat ze niet bij een bepaald vriendje in de groep zitten. Bovendien kan de samenstelling van de groep zo ongunstig zijn dat het groepje niet in staat is om met elkaar samen te werken.

Lengtegroepen

Voor bepaalde activiteiten, bijvoorbeeld zwaaiactiviteiten, zodat het zwaaiapparaat voor het hele groepje op de zelfde hoogte kan hangen. Voor een lummelspel kan het gunstig zijn als kinderen van gelijke lengte bij elkaar in de groep komen. De kinderen moeten dan eerst op lengte in een rij gaan staan. Voor de kleinste en grootste leerling is dat niet altijd even prettig.

Jongens-/meisjesgroepen

Een groep kan ook eenvoudig ingedeeld worden in jongens- en meisjesgroepen. Meestal zitten ze voor de les al zo verdeeld op de bank. Vaak vinden de bovenbouw kinderen het wel prettig om zo ingedeeld te worden. Wanneer het samenwerken tussen jongens en meisjes in een groep veel conflicten veroorzaakt, is het raadzaam om aparte groepen te maken, omdat de kans op een betere deelname aan de bewegingsactiviteiten groter is.

Ga er zorgvuldig mee om als er dergelijke gevoeligheden liggen en je wilt streven naar gemengde groepen. Je kunt daarbij denken aan de keuze voor activiteiten waarbij het tegengestelde belang niet nadrukkelijk naar voren komt of waarbij het lichamelijke contact tot een minimum beperkt wordt. Langzaam kun je deze tegenstellingen proberen te verschuiven zodat ze meer gerelativeerd en geaccepteerd kunnen worden.

Vriendengroepen

Zoals gezegd vinden kinderen het fijn wanneer ze met vrienden samen in een groep zitten tijdens de gymles. In een sociaal goede groep is het goed mogelijk om de kinderen zelf de groepjes te laten samenstellen. Bijvoorbeeld door te zeggen dat op de vier wachtbanken groepjes van zes tot acht kinderen mogen gaan zitten. Door een marge te geven van vijf tot negen (in plaats van op elke bank zeven), is de kans minder groot dat een bepaald kind door een groepje weggekeken of gestuurd wordt. Kinderen die dan voor een grote groep kiezen, accepteren dan ook een iets langere wachttijd.

Er zijn ook andere mogelijkheden om er voor te zorgen dat kinderen met een vriendje in een groepje komen. De kinderen mogen eerst twee- of drietallen maken en bij elkaar gaan zitten, daarna van deze twee- of drietallen weer vier groepjes maken. Een andere optie is nog dat steeds acht kinderen door de leerkracht uitgekomen worden om zich te verdelen over de vier wachtbanken. De laatste groep van acht kinderen heeft dan wel het minst te kiezen.

Groepjes helemaal zelf door de kinderen laten kiezen heeft als probleem dat de zwakke kinderen vaak als laatste overblijven (zichtbaar) en zo extra 'gebrandmerkt' en buitengesloten worden. Helemaal zelf kiezen kan zo ontaarden in een harde strijd om de populariteit, waarin er altijd verliezers zijn. In het begin zullen we dan ook meestal kiezen voor het indelen door de leerkracht. Als de sfeer in de klas zodanig is dat de kinderen elkaars verschillen kunnen waarderen, dan hoeft het zelf samenstellen van groepjes geen probleem te zijn.

Tafelgroepen

De vakleerkracht kan ook gebruik maken van de tafelgroepen die in de klas gebruikt worden. In de klas zijn de kinderen vaak verdeeld over tafelgroepjes met vier tot vijf kinderen. De groepsleerkracht heeft deze groepen vaak zeer bewust gekozen op grond van verschillende overwegingen. Twee tafelgroepen kunnen samen ook één gymgroep vormen. Voordeel van het gebruik van tafelgroepen kan zijn dat het een zeer snelle manier van indelen is omdat de kinderen direct weten bij wie ze zitten, nadeel kan zijn dat de kinderen weer bij dezelfde kinderen in de groep zitten waar ze de hele dag ook al bij zitten.

Niveaugroepen

De vakleerkracht kan vooraf ook niveaugroepen samenstellen, bijvoorbeeld homogene of heterogene niveaugroepen. In homogene niveaugroepen zitten alle goede bewegsters bij elkaar en alle zwakke bewegsters. Het voordeel hiervan is dat de leerkracht direct al het arrangement kan aanpassen (bijvoorbeeld de bok hoger of lager stellen) en leerhulp kan geven die voor het hele groepje relevant is. Bovendien is het voor zwakke en goede bewegsters gunstig wanneer ze een keer met hetzelfde niveau spelers kunnen spelen. De beste zwakke bewegster krijgt dan meer kans om initiatieven en schijnbewegingen te maken tijdens het spel en de slechtste van de goede bewegsters, zal vaker ervaren dat bepaalde acties niet lukken. Dit betekent wel dat je als leerkracht bewust moet kiezen waar en hoe je gaat begeleiden en hulpverlening: bij het groepje met het lagere niveau of bij het groepje met het hogere niveau. Bovendien moet je je bij homogene groepjes dikwijls vooraf afvragen of beide groepen de activiteit zelfstandig op gang kunnen houden.

Er kunnen ook heterogene niveaugroepen gemaakt worden. Voor spel is het gunstig wanneer in een groep spelers van verschillende niveaus meedoen. De zwakke

bewegers kunnen geholpen worden door de betere medespelers en de betere bewegers krijgen gelegenheid om moeilijke acties uit te proberen bij de zwakke tegenspelers.

Groepjes maken in de klas (groepsleerkracht)

Doordat de groepsleerkracht de kinderen door en door kent kan deze ook ingeschakeld worden bij het van tevoren maken van de groepjes. Hij kan ook rekening houden met de omstandigheden: wanneer twee kinderen tijdens buitenspelen net ruzie hebben gekregen, kan het handig zijn deze kinderen niet bij elkaar in het groepje te plaatsen, of kinderen die net hebben samengewerkt aan een groepsopdracht in de klas ook weer samen te laten gymmen. Verder bespaart het indelen in de klas tijd, omdat de kinderen al weten wie bij wie zit.

Belang van het kind

Het samenstellen van groepen lijkt voor de vakleerkracht maar een klein onderdeel van de les. Toch kan een verkeerde indeling grote gevolgen hebben. Wanneer een bepaalde groep niet goed functioneert, dan heeft de leerkracht daar de hele les last van. Toch zijn er maar weinig leerkrachten die voldoende tijd besteden aan het samenstellen van de groepen. Er heerst een mening van iedereen moet toch met iedereen kunnen samenwerken. Helaas is dat bij kinderen (en vaak ook bij volwassenen!) niet vanzelfsprekend het geval.

Het belang van goede groepen is voor kinderen groot, niet alleen voor het plezier, maar ook vanwege de veiligheid in de groep. Leren lukt alleen wanneer je fouten durft te maken en daarvoor is het van belang dat je mede groepsleden op een positieve wijze reageren op je gelukte en mislukte pogingen.

Vanuit de doelstelling 'het ontplooiën van bewegingsperspectief' is het gunstig vaak in heterogene niveaugroepen te werken. De kinderen kunnen dan gebruik maken van de verschillende wijze van deelnemen. Dit vraagt dan wel om bewegingssituaties die kinderen zelfstandig kunnen differentiëren, waardoor elk kind op een eigen wijze het overeenkomstige bewegingsprobleem van een activiteit kan oplossen en uitbouwen. Binnen dit kader kunnen kinderen dan ook betrokken worden bij het samenstellen van groepen.

Groep naar situatie sturen

Het sturen naar een activiteit kan op verschillende manieren. Als de kinderen zijn ingedeeld mogen ze naar de activiteit en meteen beginnen. Of de leerlingen moeten eerst weer op de bank wachten tot de leerkracht op teken iedereen tegelijk laat beginnen. Het voordeel van de laatste vorm is dat de leerkracht eerst het overzicht heeft over alle activiteiten met betrekking tot de veiligheid en zo kan overzien hoe alles verloopt. Het nadeel is wel dat kinderen graag willen beginnen en vaak weer lastig stil zijn te krijgen. Bij bekende, veilig te starten activiteiten kan het daarom

prima dat de leerlingen meteen beginnen, tenzij bij het starten van de activiteit eerst de functies moeten worden verdeeld (zie paragraaf 2.3.2 'starten van de activiteit').

2.2.3 Op gang houden van de les

De les is opgestart en de kinderen zijn in groepjes bij verschillende bewegingsarrangementen aan het werk. Het op gang brengen van de les (opstarten) gaat over naar het aan de gang houden van de les.

Dit is een vloeiende overgang, eigenlijk is er op drie of vier plekken tegelijk het 'daadje' van de introductiefase nog gaande.

De leerkracht zoekt een positie waarin hij alle activiteiten kan overzien en observeert wat er gebeurt.

Het gaat als eerste om een snelle 'quick-scan', waar komt de activiteit onvoldoende op gang, waar dreigt gevaar, waar is hulp nodig, welke groep werkt al goed, enzovoorts. Deze quick-scan kan worden gedaan met behulp van een kijkkader 'loopt het, lukt het en leeft het' zoals die in de eerste paragraaf aangegeven wordt.

In het begin van de les zal de leerkracht vooral gericht zijn op veiligheid en conflicten. Tijdens de les zullen de kinderen ook wisselen van activiteit, een organisatorische taak die in het begin ook in handen ligt van de leerkracht.

Algemene 'loopt het' - problemen tijdens de les

In het begin loopt een les vaak niet vanwege de volgende problemen:

- Veiligheid: het is te gevaarlijk
- Conflicthantering: de kinderen hebben onenigheid (ruzie),

Veiligheid

De eerste zorg van de leerkracht is het overzien van de les in het teken van veiligheid.

Hebben de kinderen de instructie voldoende begrepen dat ze op een veilige wijze de activiteit uitvoeren, bijvoorbeeld bij het ringzwaaien, het aantal keren zwaaien, zodat ze niet te lang door gaan en eruit vallen. Houden alle kinderen zich aan de veiligheidsregels? Blijven de kinderen bij hun eigen onderdeel of verlaten ze bijvoorbeeld het tikgebied en lopen dwars door een ander arrangement heen?

Het aspect veiligheid blijft altijd een aandachtspunt voor de vakleerkracht ook als de kinderen bekend zijn met de bewegingssituatie.

Ervaren en deskundige bewegers vergissen zich wel eens of nemen in hun enthousiasme iets te veel risico's. Hoeveel verantwoordelijkheid kan er gedeeld worden met de kinderen? Niet alleen het bewegingsniveau en de kennis van de kinderen is daarbij van belang. Ook de sfeer in de klas en tijdens de les speelt een belangrijke rol. Hebben de kinderen zorg voor elkaar? Durven ze elkaar te waarschuwen als het gevaarlijk wordt? Zitten ze elkaar niet op te stoken om 'gekke' dingen te gaan doen? Een goede groep is in staat om verantwoord om te gaan met de gevaren bij een bewegingsactiviteit.